

co separatum; fiscum enim dixerunt pecuniam Imp. propriam ac privatam, cujusmodi erant bona dammarorum, caduca, vacanta, aliaque abso*n*ta que Principi deferabantur. Plinius in Panegy. Trajan. dicit. At fortasse non cādem severitatem fiscum qua exariorum cibibet? Imm̄to tanto major quanto plus tibi libere de tuo quam de publico creditis; & paulo post: Que prae*p*icia tua gloria est rapius vincitur fiscus, cuius mala causa est nunquam nisi sub bono Princeps. Ulpianus in l. 2. §. 4. ne quid in loc. publ. Res. inquit, fiscales quasi proprie*t*atē pri*v*atae Princeps sunt. Hinc ratio fisci, idem quod ratio Princeps & ratio privata, l. pen. C. de edend. l. 2. C. de priv. fisc. Procedente tempore distinguit illa ararii & fisci evanuit, ac uterque voce promiscue usi sunt, unaque tantum sub Gracis Principibus distingutio usurpat, fisci & bonorum Princeps patrimonialium: quod hic locus aperte ostendit, & unde devenimus est, ex l. 2. C. de quad*r*. prescr. Id autem inter res fiscales & patrimoniales intererat, quod tesi utrue*rum* Princeps erant, illae*rum* Princeps tali*s*, & ideo publica; ha*bit* propria Zenonis, Justiniani, & ideo private; unde & Comites rerum privatuarum dicti quibus harum rerum cura demandata, tit. C. off. Com. rer. pri*v*. qui antea procuratores patrimonii appellabantur, l. 39. §. ult. de legat. 1. Plane iuris ararii aliquando latius usi sunt, ut eo etiam significarent res Princeps privatas: veluti cum in l. un. C. de quæst. & magistr. offic. comitiva utriusque ararii dicuntur, id est sacri sive fiscales, & privati. Qui fiscas-

li præterat in specie Comes sacrum largitionum & thesaurorum appellari videtur, l. 3. C. ubi senat. vel clariss. l. 2. C. ut dign. ord. serv. Nostra autem divina constitutio] Intelligit l. ult. C. de quad*r*. prescr. qua quod Zeno fisco statuerat producit ad substantiam Princeps privatam, ut scilicet etiam rerum patrimonialium emtor status securus sit, & dominus quadrienni prescritione excludatur; affectare hanc constitutionis sua rationem, quod cum omnia Princeps esse intelligentur, sive res sint fiscales sive private Cesari: nulla, quod attinget ad harum rerum alienationem, differencia introducenda sit. Explendi autem sunt qui hinc colligunt omnia omnino, & bona etiam subtiorum propria esse Princeps. Eadem constitutione etiam Serenissime Auguste idem privilegium conceditur.

2. Hoc jus atque hinc prescriptio fiscalis Veteribus incognita fuit, ut lique ex l. 1. §. 9. de ber. per. Jus Canonum eas improbat cap. XVI. quest. 3. VNN. De rebus ad Regis exariorum spectantibus ius nostrum distinguere alias que nullo tempore usucapi posse, supradictum nempe jurisdictionem, & ex gen*e*re vestigialia, præcipue illius vestigialium genus, quod non alcalabas nuncupamus, ll. 1. & 2. tit. 15. lib. 4. Recop. alias vero que præscribi possunt, cujusmodi est jurisdic*ti*o non supra*m*ma, que possessione 40. annorum cum titulo, & immemoriali etiam sine circulo adquiritur, da l. 1. & Aceyedo ad d. l. n. 3. ADDIT.

TITULUS VII.

DE DONATIONIBUS.

Dig. lib. 39. tit. 5. & 6. Cod. lib. 8. tit. 54. Nov. 162. Et for. legg. lib. 3. tit. 12. Part. 5. tit. 4. Recop. lib. 5. tit. 10.

- 1. Absolutam inter vivos donationem ad acquisitiones iuris gentium pertinere.
- 2. Sine donatione modus adquirendi, an titulus sive causa.
- 3. Series hujus tituli.

USU*c*apionem, de qua proxime egimus, esse modum adquirendi jure civili extra controv*er*si*on*em est; utrum autem donatione quoque eō pertinet ambiguit. Et quidem absolutam in-

TIT. VIII.

Hic. Adhuc nihil magis rationi naturali convenit quam voluntatem domini rem suam in aliud transferentis ratam haberi; Demosth. aduers. Leptin. ex cause liberalitatis id fiat ex qua alia nihil refert, auctore ipso Justiniano §. 40. sup. de rer. div. ubi nominatim etiam donationem refert inter causas adquisitione de dando, cum quis donationis causa aliquid promittit, ll. 2. 12. & 22. cod. Prion. sensu accepta donatione modus est adquirendi dominii; posteriori non dominium sed obligationem parit, rationemque contractus & tituli habet, d. 1. 22. Plerique magno molimine magnas hic rugas agunt. VNN. Ascensioni ac ipse auctor non conferit. Ego ita sentio. Tribonianus hic secutus est proculdubio ordinem Gajii. Eius autem tempore donatione omnino erat modus adquirendi dominium civilis. Nam tunc ex lege Cincia de donis & munieribus non valebat donatione nisi interiret mancipatio solemnis & traditio. Fr. Brummer. ad 1. Cinc. cap. 13. Conf. Novell. 162. cap. 1. Postea Antoninus Pius nudam voluntatem sufficiere voluit in donationibus inter parentes & liberos, l. 3. Cod. Theod. de don. Idem de donationibus inter coniuges sanxit Antoninus Caracalla l. 32. §. 1. ff. de donat. int. vir. & ux. Constantinus M. postea litterarum lide donationis fieri posse concessit, modo postea sequeretur corporalis traditio, l. 1. Cod. Theod. de dm. Remiseremus has scripturas Theodosius & Valentinianus AA. sed ita ut alia identica documenta adhiberentur, l. 29. C. de donat. Denique Justinianus & nudam promissionem valere jussit, ll. 35. & 37. C. de donat. Ex brevi hac iurius hujus historia pater, recte Gajum, aut quemcumque secutus est Tribonianus, donationem retulit, se inter modos adquirendi, eosque civiles, ob necessarium in donatione mancipiationem & traditionem. At minus recte Tribonianus putavit hunc ordinem servari posse, quia saltem quidam donationis species, puta donatio mortis causa, huc referri possit. Conf. Averan. interpret. lib. 1. cap. 29. HEIN.

3. Initio hujus tituli proponitur donationis divisio; deinde explicantur species, non omnes quidem sed tres tantummodo, hoc ordine. Primum agitur de donatione mortis causa; deinde de donatione simplici inter vivos; tum de donatione proper nuprias. Ad extremum subiicitur modus antiquus adquisitionis civilis ex causa lucrativa per ius accrescendi.

Tom. I.

TEXTUS.

De donatione.

Et aliud genus acquisitionis donatio. Donacionum autem duo sunt genera: mortis causa & non mortis causa.

L. 7. tit. 10. lib. 5. Recop.

COMMENTARIUS.

Rector fortassis erit divisio si dicamus, donationem aliam esse propriam aliam impropriam, l. 1. hoc sit. est enim donatio ex eorum generum numero qua nōs ī (ad unum) dicuntur, nec pariter subjectis speciebus omnibus convenient. Donatio propria, qua & vera atque absoluta, l. 35. §. 2. de mort. caus. don. est, cum quis solius liberalitatis gratia sic aliquid dat ut statim velite accipiens fieri neque ullo casu ad se reverti, d. l. 1. & d. l. 35. §. 2. Impropria donationis variae sunt species. Talis est donatio propter nuptias, de qua §. 3. inf. hoc sit. Tales sunt donationes omnesque sub modo causa conditione sunt, tit. C. de don. que sub modo, & in speciem incident contractuum innotinctorum, do ut des, do ut facias; item remuneratio. In quibus omnibus pro modo & quantitate retributionis propriis aut longius à vera donatione recedunt. Sic item quod honorari nomine datur pro officio & opera præstata & in factis que locare solent mercatores, in speciem mere donationis non cadit; quia donari non videtur nisi quo nullo jure cogente conceditur, l. 29. hoc tit. 2. Et hoc est quod DD. tradunt, donationem remuneratoriam proprie donationem non esse, per l. 19. §. 1. l. 27. hoc tit. Talis denique donatio mortis causa, propterea quod ex casu resolvitur, atque adeo ex potitudine revocari potest.

TEXTUS.

De mortis causa donatione.

1. Mortis causa donatio est, que propter mortis fit suspicionem: cum quis ita donat, ut si quid humanus ei contingat haberet in qui accipit; si autem supervixisset, qui donavit recipere: vel si eum donationi pœnituerit, aut prior decesserit in cui donatum sit. Ha mortis

causa donationes ad exemplum legatorum redatæ sunt per omnia; nam cum Prudentibus ambiguum fuerat utrum donationis an legati instar eam obtinere oportet, & utrinque causam quadam habebat insignia, & alii ad aliud genus eam retrahebant: à nobis constitutum est ut per omnia fere legis communeretur, & sic procedat quoadmodum nostra constitutio eam formavit. Et in summa mortis causa donationis est, cum magis se quis vellet habere quam cui donat, magisque cum cui donat quam hereditate suum. Sic & apud Homerum Telemachus donat Pirae.

*P*rolegi, ἵνα τὸ ίδεις ἔτοις ἦται ῥάδηγα,
Ἐτι καὶ μητρόπολις ἀνέποις ἐν αὐτῷ ποιεῖται
Ἄρχεται ταργάται τὰ δέσμωτα,
Ἄτε γένεται τούτους ἄναποις τὴν τοῦ
Ἐτι δὲ τὸ τούτους φίλοι καὶ καταφέρει,
Διὰ τοῦτο καὶ καργίται φίλοι τούτων.

Hos versus sic vertere licebit.

*Cum, Piræ, homines lateant secreta futuri,
Si me forte proci sceleratis ad Stygia militant
Inridiū, patriisque veini excire prædas:
Hec ego pra reliqui multo tibi cedere malimus
Sim ego confitit prosternam clādibus ultor.
Hoc mībi tu gaudēni media inter gaudia reddas.*

L. 2. tit. 4. Part. 5.

COMMENTARIUS.

1 Ex verbis donatoris astimandum an donatione facta sit ob suspicionem mortis & circa talēm suspicionem mortis quoque causā relata donari. **2** Quibus in rebus similitudo hujus donationis & convenientia cum legatis cernatur. **3** Quibus in rebus dissimilitudo & discrepantia.

Quæ propter mortis fit suspicionem? Cum quid metu mortis vel ex presenti vel ex futuro periculo donatur: puta si donator gravi morbo laboret, si periculosa peregrinationem vel navigationem suscepitur sit, si iterus ad militiam, si grassest pestilenta &c. l. 2. & aliquot regg. l. 35. §. 4. de mort. caus. don.

1. Ceterum an propter mortis suspicionem donatione facta sit ex verbis donatoris astimandum est. Nec enim sufficit ad hanc donationem à morte autem in periculo mortis deposito quid donatum esse nisi verbis declar-

DE DONATIONIBUS.

raerit se ob metum propinquæ mortis donatus; alioquin non tam mortis causa quam mortis donasse censeatur, H. 29. §. 42. in fin. eod. D. Tuld. comm. hic. cap. 4. VNN. Quod etiam jure nostro obtinere tradit. Gloss. l. ad l. 6. tit. 12. lib. 3. For. legg. ADDIT. Quia etiam extra suspicionem illius periculi & à sano atque in bona valetudine constitutu mortis causa recte donatur sola cogitatione mortalitatis ex sorte humana; d. l. 2. & d. l. 35. §. 4. eod. Sed iisdem verbis hoc declarandum ne alias pura & simplex habeatur donatio. Quod si consideraret Horomannus, abstinuisse, credo, à reprehensione Jurisconsultorum Juliani Ulpiani Pauli; neque tam temere pronuntiasse nullam esse mortis causa donationem cujus non mortis periculum causatur. Si Ticio centum donavero prestanda post mortem donatio inter vivos est: nam tempus adjectum differendz solutionis causa ad substantiam donationis non pertinet: unde legi Falcidiae in ea donatione locus non erit, ut memini me ex facto consultum respondisse. Add. Fachin. s. contr. 2. Non solum autem sua mortis causa donare quis potest sed etiam alterius: puta filii, fratris, sororis, H. 11. §. 18. ff. de mort. caus. don.

Cum quis ita donat J. Dupli. iter autem quis sit donat, vel ut statim rem faciat accipientis, vel ut tunc demum cum mors fuerit in secura, d. l. 2. eod. Posteriorē casu ad reverandam donationem competit donatori directa in rem actio, sive pœnitentia ductus donationem infingere vel sive periculum quod metuebat evaserit, l. 29. eod. Priore condicione habet, l. 35. §. eod. habet & utilem in rem adversus quosvis possessores l. 30. eod. snblatoque pericilio aut præmortuo cui donatum est fortassis etiam in rem directam, quasi donatione ipso jure resoluta, d. l. 29. add. Gomez. 2. resol. 4.

Si quid humanum l. 26. pr. depos. vel contr. Veteres omnis causa sic loquebantur: **S**i quid mībi acciderit, iāti ri voulēt, iāti ri κακόν pro si moriar, l. 162. §. 1. de verb. sign. Abstinctant à mortis vocabulo tamquam omnino.

Sin autem supervixisset &c.] Tribus casibus mortis causa donatione fit irrita: si donator salvis evaserit, si donationis eum pœnituerit, si donatario supervixerit, l. 16. d. l. 29. & seq. eod. l. 19. de reb. cred. Si salvis evaserit, sic accipe: licet donatarius adhuc vivat; si supervixerit donatario, sic: eti periculum adhuc duret cuius contemplatione donatione facta. Pla-

ne si quis sanus & valens extra suspicionem alius periculi sola cogitatione mortalitatis commotus donaverit, non puto irritam fieri donationem si forte donator morbum aliudve periculum in quod posca incidit evaserit: nam nihilominus causa donandi manet. Soart. in recept. lit. D. n. 29. D. Tuld. comm. hic c. 5.

Ad exemplum legatorum redatæ sunt per omnia] Forescilect: quam particulam mox etiam ipse exprimit cum constitutionis meminit quia haec ex qua facta est. Intelligit autem l. ult. C. de mort. caus. don. qua quidem hanc donationem ad similitudinem legatorum revocat, ceterum non simpliciter & per omnia sed etiam ri (secundum quid), & maxime ratione effectorum. In alius vero magna adhuc dissimilitudo est: de quo habemus quod certo statuamus, si res hac indubiose utriusque genere exemplorum declaretur.

2. Similitudo hujus donationis & convenientia cum legatis in his cernitur. (1) Quod quemadmodum in omni ultima voluntate, que testamentum non sit: quinque testes desiderantur, idque ad solemnitatem actus, l. ult. C. de donat. caus. mpr. (2) Quod sicut legata donatio, idque ad solemnitatem actus, l. ult. C. de donat. caus. mpr. (3) Quod sicut legata a vivo testatore revocari possunt, nec quidquam supra voluntate relictum valet nisi post mortem relinquuntur, ita & hanc donationem pro arbitrio revocari licet, nec prius rate aut perfice habeatur quam mors donatoris insecura sit, H. 29. 30. §. 32. ff. de donat. mort. caus. (4) Quod sicut dominium relegate statim à morte testatoris trans in legatorium, ita rei mortis causa donare nec ante traditæ statim à morte donatoris in donatorium, l. 2. de Pub. in rem act. Hæc sufficiunt ut donationis mortis causa numeretur inter acquisitiones civiles. Illud autem falsum est quod Glossa, Bart. Castr. in l. 30. ff. de donat. caus. mort. tradunt, & sequitur Gomez. 2. res. 4. n. 20. dominium rei mortis causa donare statim ut donatione facta est transire, etiamsi traditio nulla secuta sit. Nam sive cum contractibus hanc donationem conferre placet, explorati juris est ex contractu nullo circa traditionem dominium transferri; sive cum legatis, constat dominium rei legatae demum post mortem testatoris in legatorium transire. (4) Quod sicut legatario substitui potest, ita & nostro donatario, l. 1. C. eod. (5) Quod hac donatione perinde ut legit lege Falcidiae imminenter, l. 42. §. 1. ff. de don. mort. caus. l. 2. C. eod. (6) Quod in ea locum habet jus accrescendi inter conjunctos in eamdem rem, l. un. §. 14. C.

L I B . II . T I T . V I I .

300

C. de cad. toll. Gomez. t. regol. 10. n. 7. (7) Quod quemadmodum conjux conjugi legare, ita & mortis causa donare potest, l. 9. §. ult. & ll. seqq. de donat. int. vir. & ux. (8) Postremo quod in hoc genere donationis non opus est insinuatione, l. ult. C. de don. caus. mort.

(9) Dissimilitudo & discrepantia claves in his. (1) Quod mortis causa donationis sive fieri potest ut nullo casu revocetur, l. 13. de mort. caus. don. quod secus est in legislat. p. 1. 4. de legit. s. 1. 4. de adm. legit. Quamquam factum est talen mortis causa donationem naturam mutare, & effectus esse donationem inter vivos, l. 27. de donat. caus. mort. idque eleganter ostendit D. Joan. Decker. disert. n. 40. & seq. (2) Quod donatio hæc ab aditione hereditatis sicut legatum non pendet, sed sola morte confirmatur donanti, l. 32. de donat. mort. caus. fac. l. 5. §. de his qua ut indig. Clar. lib. 4. §. donato quatuor. 5. n. 2. (3) Quod donatio in singulos annos una est, legatum tale multiplex; itaque illa ad heredes pertinet; at primi anni legatum dumtaxat purum est, reliquorum conditionale, quod ad heredem legatarum ante diem non transit, l. 35. §. ult. de donat. caus. mort. 1. 4. de ann. legit.

(4) Quod in mortis causa donationibus an quis capere possit non donationis sed mortis tempus insipitur, l. 12. de donat. caus. mort. cum in legislat. etiam tempus facti testamenti spectetur, §. 4. Inst. inf. de her. qual. (5) Quod donatio fit inter duos, legatum autem præter voluntatem unius testatoris nihil deserat; unde legatum etiam in absentem & ignorante conserui potest; donatio item a praesente in presentem conferenda, l. 38. de donat. caus. mort. aut utique in absentem per nuntium aut litteras, ut sciat & donationem accipiat, l. 10. eod. Manci. de confect. ult. volunt. lib. 8. tit. 1. n. 36. Quod si quis absenti & ignorante se donare quid simpliciter dixerit defenditur donatio iure fideicommissi ex communis interpretur sententia. His de causis donationi hæc naturam contractus habeat & dicitur, d. l. 35. §. 3. unde etiam illud est, quod filius fam. consensu patris mortis causa donare potest, quamvis testamentum facere non possit nec permittat patre, l. 25. §. 1. eod. Vulgo DD. sic distinguunt, donationem hanc habere naturam contractus cum in esse producitur; effectu autem & cum in esse producta est rationem ultima voluntatis. Ceterum hoc per omnia verum non esse tum numerus testium & remissio insinuationis liqui-

T E X T U S .

De simplici inter vivos donatione.

2. Alio autem donationes sunt que sine illa mortis cogitatione fiunt, & quas inter vivos op.

D E D O N A T I O N I B U S .

nupt. l. pen. §. 1. C. de collat. alias directa, l. 25. C. de donat. alias inter vivos; ut hic & l. 27. de mort. caus. donat. appellatur. Descriptinus hanc donationem initio hujus tituli. Quo non omnino comparantur legatis] Hoc tom. Wesemb. Giphar. omnino non: ita enim esse in veteribus libris, ut sit sensus, donations inter vivos nullo modo comparantur legatis: quomodo etiam legatis appareat paraphrasis Graecum; veritatem enim ~~paraphras~~ (nullo modo). Et sunt sane haec donationes platerissimis legatis, neque natura neque proprietatis neque forma neque effectus ullam cum legatis societatem habentes. Pro tuenda tamen vulgaria lectionis hoc affect Pacus, quod legatum & donatio hæc in eo convenient quod utrumque sit causa lucrativa & modus adquirendi pecularis: quod mihi futile & valde puerile esse videatur: cum nulla res tam sint dissimiles, quo non in uno aliquo aut altero comparari queant.

Tempore revocari non possunt] Mortis causa donationem temere, hoc est, pro arbitrio facile & sine causa revocari potest: quippe que hanc in se semper conditum habet ut revocare licet. Vera autem donatione natura sua irrevocabilis est, *h. d. g. d. o. r. i. a. n. d. o. r. i. s. (donatio domini est irrevocabile)* ait Aristot. 4. topic. 4. nam quod hanc etiam aliquando revocare licet, id ex accidenti est & factu donatorii pro beneficio insignem injuriam rependens, non ex intentione donantis, utpote qui sic donat ut nullo casu velut ad se reverti, l. 1. de donat. l. 27. de mort. caus. donat.

Utique tamen si præservisset, donator ingratus fore donatarium absoluuisse dubio procul a beneficio: & hinc etiam jus revocandi, d. q. de sub finem hujus §.

L L . 4 . 9 C 10. tit. 4. Part. 5.

C O M M E N T A R I U S .

1. Plenius & planius exponitur quomodo denatio inter vivos perficiatur.
2. Non ex quolibet modo donationis causa facta obligacionem ex coit. Justiniani nasci.
3. Errare eos qui putant simplex pactum donationis vel constitutionis Just. patere actionem in rem.
4. Donations que insinuationem non desiderant recnitite.
5. Ad aberiorum existum donationum à Justiniano que inventa.
6. Neque heredem donatoris revocare donationem, neque per hereditatis donatoris revocari ob ingratitudinem ejus posse.
7. In l. si umquam 8. C. de rev. don. constitui jus singulare, quod non producentum ad consequias.

A Gitur hic de donatione propria, quia alias vera absoluta & mera, l. 35. §. 2. de mort. caus. don. l. 27. hoc tit. alias simplex, l. 20. §. 3 ff. sum. erg. l. 20. C. de don. anti-

301

301
nupt. l. pen. §. 1. C. de collat. alias directa, l. 27. de mort. caus. donat. appellatur. Descriptinus hanc donationem initio hujus tituli.

C. de sacro. Eccles. favore Eccesi. Denique in omni conventione consensum mutuum intervenire oportet. V.I.N.N. Sed ex his locis vix probari potest acceptatio eius necessitas. Nam lib. 10. & 19. §. 2. ff. de don. loquuntur de acceptatione reali. Locus Terentii ex Andr. a. 5. scen. 4. v. 47. non pertinet ad pactum donationis sed ad contractum verbalem qui Veteribus dicebatur *dolis dictio*. Vid. nost. antiqu. Rom. lib. 11. tit. 7. §. 4. Immo nulla lege acceptio hanc exigi pererudit dissertatione de differentiis iuriis Rom. & Germanici in donatione & acceptatione docuit vir per illustris. Jo. Petrus à Ludewig. Acad. Freidriciana Cancellarius & olim Collega mihi conjunctissimus. Neque tamen res ipsa ideo neganda; cum ex natura pactorum fluerit quod utrumque consentire oporteat in unum placitum, quod fieri alter non potest quam id quod donatur vel verbis vel factis accipiendo, maxime cum non semper dona grata sint, & sepe locum habeat illud Severti: *Omnis nárratio, érit nárratio, utriusq; nárratio* lib. 1. §. 5. ff. de off. process. HEIN. Sed & perfecio, de qua hic agitur, prius tantum gradus perfectio eius est, unde donatio adquiritur obligatio & actio non rei donat dominium. Etenim vero & plane demum perficit & consummatum donatio doni & promissi præstatio. Eodem modo emio vendito perficit dicitur simul aque de prelio inter emorem & venditorem convenire, §. 3. Inst. inf. de emi. & vend. At constat eam non ante pro consummata haberi quoniam res tradita & pretium solutum sit. Videatur autem Justinianus hoc loco id tantum indicare voluisse quod ipse constituit, & nudo pacto donationis obligationem introducens, l. 35. C. hoc tit. contra regulam generale juris antiqui, l. 7. §. 4. de past. Sic est: perficit donatio aut traditione & præstatio rei donata, que vera perfectio est; immo non prius proprie dicitur esse donatio quam res que donatur detur ac tradatur: nam ut ostendimus ad rubr. *bijus* tit. donatio propria ipsam translationem rei significat, & potest etiam incipere statim a traditione, & perfici clara conventionem precedentem. Aut conventione, qua haecenus perfici dicuntur quatenus ea donatorem adstringit necessitate traditionis, donatoremque in eam rem comparata est in personam actio. Conventio hujus generis una tuncm olin fuit, stipulatio. Justinianus autem eamdem vim tribuit etiam pactioni nude, d. 1. 35. §. 5. C. hoc tit. unde pactum donationis

hodie pactum est legitimum, arg. l. 6. de past. & ibi Cujac.
2. Neque tamen ex quovis pacto donationis causa interposito obligationem nasci voluit Justinianus: sed ex eo tuncm quo quis in praesentia se donare dicit, verbis in praesens non in futurum conceptis: veluti si predictum, *dono tibi centum aureos*. Hac enim verba occurruunt in d. 1. 35. si donaverit, si donationem faciat fecerit, ut tradat quid donaverit. Quod si quis donaturum se pacto promittat, manebit etiamnun jus antiquum, nec ex tali modo pacto obligabitur, per l. 32. in fin. C. de appell. l. 27. C. de testam. b. cap. 2.

3. Perspicue autem errant Contius lib. 1. disp. 12. Gudel. lib. 1. de juri noviss. cap. 3. dum existimat, quod Justinianus constituit, donationem etiam nudo consensu perfici, hoc non tantum eò pertinere ut donator qui nondum tradiderit necesse habeat tradere, sed ut nomine etiam donatario competat actio in rem, quasi simplici pacto dominium ei quiescat sit. Non enim majorem vim Justinianus tribuit neque tribuere debuit pacto quam stipulacioni. At si stipulatio inter vere veterum actionem ex stipulato relinquit, que utique cum in personam sit arguit dominium non esse translatum. Si omisca sit stipulatio conditionem dat ex lege, d. loc. & apertus Nov. 161. cap. 1. Atqui nulla quoque condicione que non sit actio in personam, §. 15. Inst. inf. de act. Denique ipse supra §. 40. de rer. div. nomination in propria specie confirmat regulam traditam l. 20. C. de past. Traditionib; non nudis pastis donationis rerum transferri.

Ad exemplum venditionis.] Quemadmodum emio-vendito perficit similius aquae de re & precio convenit, atque ex ea conventione statim emitor adquiritur actio ex emto, qua venditore compellere potest ad rem tradendam, inf. tit. Inst. de emt. & vend. in pr. §. 3. ita ex constitutione Justiniani simili ac donator sive scripturâ sive verbis quibusvis idoneis se quid donare declaraverit, etiamnun nulla intervenient stipulatio, acceptante donatario donatio perficita & efficax habetur, daturque donatario conditione ex lege, qua convenit donator rem tradere cogatur. Porro an sic ut emio-vendito ita etiam pactum donationis sit contraria; item an ut donator ita quoque & venditor rem precise tradere teneatur, an liberetur præstatio eius quod in-

interest, inquirere non est hujus loci. Illud constat, non easdem esse præstaciones donatoris & venditoris, donatorem ad dandum venditorem simpliciter ad tradendum teneri: donatorem in quantum facere potest, venditorem in solidum condemnari: hunc teneri nomine evictio, illum non item, l. 18. §. ult. hoc tit. Neque tamen ideo male donatione & venditio inter se ut similia comparantur. Nam in omni similitudine insipiens est principis scopus atque intentio ejus qui cā uitum, cui scopo si serviat cetera similia sunt an dissimilis parum refert.

In omnibus artis interventionibus volebant &c.] Lex civilis neminem donare aut liberalem esse verat; ceterum prospexit ne cujuslibet summae aut quaeratis donatione statim rata esset. Et recte; expedit enim Reipubl. ne quis temere patrimonium suum effusis largitionibus exhaustiar; hoc enim est re sua male ut eamque perdere. Modum donationibus primum imposuit lex Cincia, qua cautum Ulpianus in fragm. tit. 1. scribit, ne supra certam quantitatem, quam tamen non exprimit, donare licet, extra quam si conjuncti personis donaretur. Quod ius usque ad Constantini temporum duravisse videtur, per l. 3. Cod. Theod. hoc tit. Unde existimare licet quantitatem legi Cincia definitam fuisse ducentorum aureorum, & donationem quaem eam quantitatem excedenter actis fuisse insinuantem, hoc est, consignandam literis publicis; quod Constantinus etiam custodiri voluit inter necessarias conjunctasque personas, l. 3. Cod. Theod. l. 2. C. hoc tit. Justinianus autem quantitatem auxit primum ad trecentos, l. 34. C. cod. deinde ad quingentos solidos, l. pen. §. ult. C. cod. atque ad hanc usque quantitatem libram donandi facultatem uniuersique permisit etiam sine donationis insinuatione. Si vero hanc summam donatione superaret, non aliter ratam eam esse voluit quam si in acta publica relata esset. Neque tamen in totum irritam esse jussit donationem qua summam definitam excedens actis inserta non esset, sed tantummodo quatenus terminos legis excederet, d. 1. 34. C. hoc tit. Nov. 161. cap. 1. §. ult. Atque ita in plerisque locis etiamnun utimur. Gomez. 2. resol. cap. 4. Perez Cod. hoc tit. n. 35. Sande lib. 5. tit. 1. defin. 3. V.I.N.N. Multa hic cumulat auctor nec certa satis nec accurata. Incertum, modum à lege Cincia donationibus præsumit fuisse ducentorum aureorum; siquidem multo maiores donationes à Plinio factas novimus ex ejus lib. 6. epist. 25.

§. 32. lib. 7. epist. 14. & alibi. Incertum ergo non minus. Constantium vel potius Constantium Chlorum in l. 1. C. Th. hoc tit. legem Cinciam sustulisse, cum eam potius magis rediderit rigidam imposita insinuationis necessitate. Plura in eam rem prater Jac. Gorhofredum & Fr. Brunerum notavit vir el. Schulting. ad Ulpian. tit. 1. p. 561. Ego id monstro, locum Arnobii adv. gent. lib. 11. p. 91. nece de hoc capite legis Cincia videri intelligendum, nec de altero quod in donatione solemnitate mācipatio exigitur; sed de donis & muniberis à patrono causarum non accipiens, quod aliquoties revocatum in usum jam à Claudi temporibus cecepit obsolescere. HEIN.

Uique ad quingentos solidos.] Quia summa nostra moneta efficeri creditur 2500. Caroleos. Taxatur enim solidus, qui & aureus, (ut patet ex innumeris locis & collatione sequentia: l. 5. §. 6. de bis qui est vel de decem. C. 1. Inst. inf. de obl. quae ex del. item ll. pen. & ult. de infus voc. cum §. ult. in fin. Inst. inf. de pen. tem. lit. item l. 8. in fin. §. 1.9. de infus. tertiam, cum l. 47. de man. test.) censibus secessit sive quinque Caroleis; aut duobus scutatis sive coronatis. Grot. spars. flor. Quanquam non idem perpetuo pondus nec constans solidi astinatio fuit: quae de re consulendi Budus de ari. lib. 3. §. 5. Hotom. de numm. cap. de numm. aur. Covar. de collat. vett. numim. cap. 3. n. 5. Dicitur vero est solidus non quia ex puro & solidio auro erat; sed quia nummus erat integer, & ad differentiam semissium & tremissium qui volebant dimidiare & tertiani solidi sive aurei partem. V.I.N.N. Solidi qui tempore Justiniani in uso erant, pendebant sextam unicæ auræ partem. Covarrub. coll. vett. numim. cap. 3. n. 5. Cum vero leges Partitar. describunt Justiniani jura perperuo solidos appellant marapetinos auræ (maravedis de oro). Sed cum apud maiores nostros constans non fuerit marapetino pondus & valor: dubium esse poterat de quibus marapetinis intelligenda essent. D. autem Covarrubias citat. opere cap. 6. n. 4. juu. optimo putat intelligendas esse de marapetinis veteribus qui pendebant sextam unicæ auræ partem æque ac solidi Justiniani: hos enim solidos seu marapetinos iam à Gott. temporibus in Hispania in uso fuisse constat ex Wisigott. legib. 1. ult. tit. ult. lib. 7. & ll. 26. & 27. tit. 4. lib. 8. Itaque aurei sive solidi de quibus hic textus, & marapetini aurei de quibus d. 1. 9. tit. 4. Parte 5. nostro textu-

consona pendebant sextam uncia aurum partem; adeoque eius valor erit nostra moneta 50, fere regalium. Vide Covarrub. locis cit. & lib. 1. variar. cap. 11. n. 3. & 4. ADDIT.

4. Quae insinuationem minime desiderant] Harum numero sunt donationes Principales, quas scilicet vel Princeps facit vel qui Princeps sunt, i.e. C. boc rit. item donatione proper nuptias, Nov. 119. cap. 1. ubi in vulgariori versione nonen sponsalitiae largitatis sumptum pro donatione proper nuptias: nam in Graco est, *de res yaws dages &c. ut proper nuptias donationem*. Postea distinctione aliqua adhibita Nov. 127. §. 2. autem decursum C. de don. ant. nupt. Præterea si quid pro redēctione captivorum, pro restituitione aedium incendio aut ruinis consumatum, aut si quid fortissimi militibus donationem sit à milite magistris, quantumcumque sit pretius quod donatum esse valet donatio, etiam si adhuc autoritate non sitatur, l. pen. in pr. §. 1. & 2. C. ead. De donationibus quae ad pietatem respiciunt dubitatum est, aliquo privilegio hodie uti debent an iure communis ceterarum donationum censeri. Ratio dubitandi, quia cum adhuc ceteræ donationes que trecentos solidos superarent insinuationem desiderabant, in plas causas collata usque ad summam quingentorum solidorum stabant etiam sine insinuatione, d. l. 34. §. r. Unde dicendum videtur, postquam constitutum est ut quavis donatione usque ad 500 solidos etiam sine monumentis valida sit, d. l. pen. in fin. privilegium quod donationes in plas causas factæ habuerunt proportionaliter producendum esse, atque hujus generis donationes etiam sine fidei monumentorum subsistere debere minimum usque ad solidos septingentos. Communis tamen DD. in l. 19. C. de sacro. Eccles. & d. 1. 34. hoc rit. sententia est, donationum ad plas causas nullum amplius esse privilegium, sed in his idem quod in ceteris observandum, ut si 500 solidos excedant actis eas insinuare necesse sit, propterea quod Justinianus privilegium plas cause expresse non auxit, immo potius suslisse videtur, d. l. pen. cum sancit, ut id quod anteas jus singulari erat plas cause jus commune esset omnium donationum que non simplierer à necessitate insinuations exemptas sunt.

5. Alia insuper multa ad überiorem existimationem Juc refero, quod Justinianus constituit, ut majoris summae donationes que actis inscriptæ non sunt non omnino, sed

tantum quatenus legitimam summam excedunt, d. l. 34. §. 1. hoc rit. Item ut plurimum donationum eidem sed diversis temporibus factarum summe non simul asserintur, sed cujusque donationis separatis & distincte; utque idem fiat cum annua quincas donatur ad tempus vita donantis aut donarii, d. l. 34. pen. & ult. Postremo, quod recte jussit verba que in donationibus ponit solita erant, *testerrit, numini unitus, assun* *gatur &c.* l. ult. C. ead. nam antea etiam in donationibus adhibenda erat imaginaria venditio seu mancipatio, quoties scilicet res que donabatur erant mancipi; aliquo earum rerum dominum ex iure Quiritium in accipientem non transferrebat. Quam ob causam qui volebat donare cogebatur simulare venditionem & dicis causa unum numnum accipere. Adi Cont. 1. disp. 16.

Si tamen ingrat] Simplex & mera donationem, ut supra dictum est, revocari non possit: non sola potestimur ut donation mortis causa; ac ne ob quamlibet quidem ingratiitudinem donatarii. Ceterum si insignis sit illius ingratiudine, & talis que sceleri affinis sit aut conjuncta, etiam hujusmodi donationem revocare merito & tanquam ab indigno auferre concessum est, l. ult. C. de rev. don. poteritque eo nomine vel iudicis implorari officium vel agi condicione ex d. l. ult.

6. Donatoribus licetiam præstimus] Donatoribus solis non etiam hereditus eorum, l. 7. d. 1. ult. C. de rev. don. quippe actio quo adversus ingratis datur ad revocandam donationem vindicta cuiusdam & ultionis injuria effectum habet; & ideo personalis est, atque actioni injuriarum in hoc similis, quam constat heredi ejus qui injuriam passus est non dati, d. l. 7. junct. §. 1. Inst. inf. de perp. & temp. aff. Nec in heredes igitur ingratis danda erit, nec si ipsi ingratis non donatur existenter, arg. dd. II. Quinimmo nec videatur recte posse objici ingratiudo successori ejus cui donatum est; longeque alia est ratio feudi quod non tantum primum investitum verum etiam successores ejus ad certa officia praestanda obigat.

Ex certis causis] Quæ numero quinque exprimuntur d. l. ult. & nimis ha: si donatarius atrocies injurias in donatorem effuderit, si illi impia intulerit manus, si vice ejus insidietur, si grandem jauctura molem substantiæ & bonis donatoris incicerit, si conventiones donationi appositæ implere nolit. Enimvero licet plures causas non enumeret. Justinianum

nianus, atque ob eas tantummodo quas exprimit revocationem donatoris permittat: assessor tamē communis DD. sententia, qui negant similes & majores causas ob id excludi oportere; ut recte iidem etiam admiringant causas alias exhereditationis præter eas quæ enumerantur Nov. 115. cap. 3. de quo uberior infra. Inst. de nupt. testam. VNN. Eoque jure utimur. Gregor. Lopez ad l. 10. tit. 4. Part. 5. ADDIT.

7. Additur ad DD. & alia causa revocationis donationis, si scilicet donator post factam donationem liberos suscepit, per l. 8. C. de revoc. donat. Tameri enim ea lex tantum loquatur de patrō & libertis quorū propria & diversa prorsus in plurisque rebus ratio est aque aliorum extraneo um: pucant tamen quorūcumque donationes eodem isto jure censendas, ut insperato succedens filiorum soboles iritata faciat donationem. Usuuntur autem hoc argumento, quod donator facta ab eo qui liberos non habet videatur in se concire tacitam conditionem, si liberis ipsi postea nati non fuerint, de quibus si cogitasset datus fuitus credi non debat cum nemo presumatur successores alieni proprii anteposuerit, per l. 10. ff. de cond. & dem. l. 30. C. de fidicem. Ego vero, etiā hanc sententia colorum aliquem humanitatem habere videatur, zusim affirmare eam mentem Constantini, cuius est d. l. 8. minime fuisse. Cur enim de patrō tantum locutus esset? An quia ex facto incidet ut de donatione à patrō facta quæqueratur? Atqui generaliter est constitutio ad Praet. dum prætorio non ad patrōnum aliquem aut certam facta speciem directa. Quoties autem lex de certis personis loquitur facta aliquid beneficii tributum vult, certum est legem ad alias personas non pertinere, l. 64. §. pen. sol. matr. l. 21. de test. milit. Est vero etiam jus illud novum constitutum contra manifestam rationem juris communis, l. 5. C. de abi. & aff. cum similibus, ut interpres non sit ad alias casus & donatoribus extraneos id producere, l. 14. de legib. ideoque nec à Gracis extenditur, Basil. 47. tit. 2. Harmen. 3. tit. 2. nec aliter l. 3. C. Theod. de revoc. donat. que eadem est cum d. l. 8. interpretatus est Arianus qui Alarici Regis tempore floruit, multis annis ante Justinianum. Exsurierunt omnes loci iuriis civiliis, nullus inventetur qui de jure revocandi donationem propter liberos donatora postea natos loquatur; ac ne apud Justinianum quidem, qui cum liberorum iura ubique non scr.

TEXTUS.
De donatione ante nuptias vel propter nuptias.

3. Et & aliud genus inter vivos donationis quod veteribus quidem prædictis penitus erat incognitum, postea autem à junioribus Divis Principibus introductum est, quod ante nuptias vocabatur, & tacitam in se conditionem habebat, ut tunc ratum esset cum matrimonium esse insecurum. Ideoque ante nuptias vocabatur, quod ante matrimonium efficiebatur; & numerus post nuptias celebratur, talis donatio procedebat. Sed primus quidem Divus Justinianus pater noster, cum augeri dote & post nuptias fecerat

rat permisum, si quid tale evenire; & ante nuptias augeri donationem & constante matrimonio sua constitutione permisit; sed tamen non men inconveniens remanebat, cum ante nuptias quidem vocabatur post nuptias autem tale accipiebat incrementum. Sed nos plenissimo fieri tradere sanctiores cupientes, & consequentia nomina rebus esse studentes, constitutimus ut tales donationes non augantur tantum sed etiam constante matrimonio initium accipiunt; & non ante nuptias sed proper nuptias vocentur; & dotibus in hoc exequuntur, ut quademmodum dores contante matrimonio non solum augentur sed etiam fiunt, ita & iste donationes que proper nuptias introducta sunt, non solum antecedent matrimonium sed etiam contradicuntur & constituentur.

L. I. tit. II. Part. 4.

COMMENTARIUS.

- 1. Donationes quo inter sponsorum & spontanum fiunt sensim ita formatas ut vere donationes & juris gentium esse desirantur.
- 2. Quid primum circa has donationes à Constantino constitutum.
- 3. Quid procedens tempore ab aliis. Et n. 5.
- 4. Rei proper nuptias donata dominum reversa in uxorem non transtire.
- 5. Constitutionem Justin. de aequalitat. dotis & donat. prop. nupt. publica consuetudine regulatam.

DOS & donatio proper nuptias genera sunt inimproperis donationis iner vivos. Donum ab antiquis inter donationes numeratum testis est ipsi Justin. l. ult. C. de don. ant. nupt. ut mirum sit nihil de ea hoc loco tradi. Es autem dos donatione nomine uxoris in maritum collata ad onera matrimonii sustinenda, l. ao. C. de jur. dot. Donatio proper nuptias vice versa est, que à parte mariti in uxorem vel sponsi in sponsam conferetur in securitatem dotis & quasi remuneratio dotis causā; unde que ita donantur, à Gracis *arrigata dicta sunt*, hoc est, que vice mulier pro dote dantur, d. l. ult. in pr. Est ligatur donationis proper nuptias veluti contraria dos mariti, hostimentum *aversorizaqua (compensatio) dotis uxoris*: *vers. (sponsale munus) in Baile.* Hujus donationis origo & incrementum hic ostenditur.

1. *Quod veteribus prudentibus penitus erat inognitum.* Veteribus in cognitis non fuere donationes ante nuptias, hoc est, que inter spon-

sūm & sponsam liberalitatis & amoris gratia fieri solent & juris gentium sunt; sed talis species donationis ante nuptias qualis tempore Justiniani frequenterabatur. Veteribus incognita fuit: utpote quæ demum post translationem Imperii in Orientem excogitata est, sensimque ita formata ut vera donatione & juris gentium esse desierit, factaque sit species donationis inimproperis & que omnino sit juris civilis. Scendum enim est prioribus temporibus donationes sponsalitatis, hoc est, quæ à sposam conferabantur vel contra a sposa in sponsum (nam & hoc aliquando fiebat, l. 1. §. 1. ff. hoc tit. ll. 12. & 16. C. de don. ant. nupt.) habitas fuisse non tamquam nuptiarum causa, sed perinde ac si pure aquæ absolute facta fuisse, eademque earum fuisse vim quam habent donationes ceteræ quæ ex mera liberalitate fiunt, nullo scilicet ut casu ad donatorem reverterentur, d. l. 1. §. 1. & cum aliquot, segg. C. d. tit. Itaque non eo quidem casu revocare hujusmodi donationes liebat quo nuptiae secutæ non essent, d. l. 1. §. 1. ll. 2. & 16. C. d. tit. nisi ea lege nominatim facta esset donatione, aut id actum evidenter appareret ut nuptiae non secutæ res donatae redirentur.

2. Postea ex constitutione Constantini hoc jure uti coepérunt, ut donatio omnis inter sponsum & sponsam facta intelligeretur tacitam in se habere conditionem futurum nuptiarum, l. 15. C. cod. tit. Et optimæ sane ratione: nam donatione sponsi in sponsam merito præsumitur proficiunt à singulari affectione quæ sponsam ut futuram uxorem, complectunt, sine spes nuptiarum haud facile donaturas. Non est autem hac Constantini constitutione effectum ut donatio interim in suspense sit donec nuptiae secutæ fuerint: ita enim futurum esse ut in eum casum incidet, quæ non posset incipere, nimirum in donationem inter virum & uxorem, l. 4. C. cod. quæ jure civili semper prohibita fuit; sed ut non secutæ nuptiae resolvatur, ut ante fiebat, cum id expresse cautum fuerit d. l. 1. §. 1. hoc tit. Ceterum non in omnem eventum quo nuptiae secutæ non fuerant repetitionem donati Constantinus concessit; sed ita distinxit, ut si per eum eamne qui quæ donationem accepit steterit quoniam nuptiae sequentur, donatori aut donatrici conditio daretur ob causam dati causa non secuta; si vero per donatorem factum esset, non solum donationem esset retentio verum etiam exadi. d. l. 15. Quod si mors alterutrius spem nupti-

DE DONATIONIBUS.

tiarum sustulisset, tunc si quidem sponsa donasset omnimodo & integrè quod donatum erat repetito forer, sive osculum intervenisset sive non; at si sponsus, tunc non aliter ipsi aut heredibus ejus jus esset rependi totius quod donatum esset quam si osculum non intercessisset; interveniente vero osculo partem tantum dimidiam repetere licet, l. 16. C. cod. quasi osculi jure augeatur jus sponsalium, & qui osculum accepit quasi maritus sit, aut certe plus quam sponsus; non enim satis est *maritum osculo putari*, ut ait Fabius *declam.* 279. Porro nuptias securis nullatenus repetito erat, sed res pleno jure argue irrevocabiliter ejus cui donata era facta intelligebatur.

3. Successit tandem donatio ante nuptias de qua hic agitur & quam Justinianus proper nuptias vocari voluit. Hæc fit à solo sposo, & vi que effectu multum à precedentibus differt. Nam primum doti, cuius remuneratio quadam censemur, in hoc similes est, quod quemadmodum uxor soluto matrimonio dotem recipit, l. 2. sol. matrim. ita & vir donatione proper nuptias, cap. ult. 2. de don. inter vir. & ux. Deinde nec revera has donationes dominium rei donatae translati in uxorem, sed alia iura consequuntur, veluti juris specialis hypothecæ; nam res donatae proper nuptias pro securitate dotis mulieri speciatim obligata esse intelliguntur, l. 29. C. de jur. dot. Nov. 61. cap. 1. & hic præcipuum hujus donationis finis est ut dos mulieri sit cauтор; unde recte D. Wesemb. notat res proper nuptias donatae potius hypothecæ subjici videri quam alienari. Item hoc, ut viro temere divorti faciente donatio hæc aut tota aut per parte luxo uxoris cedat, in quo doti quoque responderet; nam mulier sine causa divortens & ipsa amissione dotis plectitur, l. 8. §. 4. C. de repud. Novissime etiam hoc constitutum, ut quibus casibus maritus ex pæto donec vel patrem eis lucratur isdem & uxori lucretur donationem proper nuptias partemque ejus, Nov. 61. cap. 1. Nov. 91. cap. 2. Nov. 97. cap. 1.

4. Doctores vulgo etiam dominium rerum proper nuptias donata um uxorí adquiri affirmant, quos sequuntur Schneid. bīc n. 5. & Gudel. l. de jur. noviss. 8. arg. d. l. 29. C. de jur. dot. d. Nov. 97. cap. 1. vers. non enim. Sed si mulier harum rerum domina efficit prius absurde facit Justinianus quod juxta pignoris mulieri in his constituit; item quod no-

minat marito iperdicere harum rerum alienationem & oppignorationem, Nov. 61. nam nece pignus quisquam habere potest in re propria, nec rem alienam alienare aut pignori obligare. Ratio quoque non patitur ut hic idem de donatione proper nuptias quod de doce statuamus; neque enim necesse est ut quemadmodum res in doce date marito traduntur, ita & possessione rei proper nuptias donatae transferatur in uxorem. Quod vel ex eo liquet quod fructus ex re donata constantie matrimonio percepti non uxori sed marito adquirantur, ut recte tradidit Schneid. n. 4. Gomez. in l. 50. Tauri & 3. seqq. n. 11. Dur. tit. sol. matr. Cde don. prop. nupt. & est arg. in d. l. 29. C. de jur. dot. Nam si hos fructus mulierem sequi volumus, futurum est ut maritus qui solus onera matrimonii sustinet careat omnino commodo dotis, maxime postquam placuit donatio proper nuptias doti & in quantitate & in paciē respondat, Nov. 97. Plane Justinianus non putavit reprehendendos judices qui pro his rebus donatis mulieri aliquando accommodaverant actionem in rem post solutionem matrimonium, Nov. 61. §. 1. sed locus ipse ostendit eos hoc non fecisse ex ratione iuris; neque direciant in rem dedisse sed utili-lem, quandoque etiam non dominis ex aquitatem conceditur. Ita ferme & D. Bachov. bīc. VNN. Immo non opus est postrema responsione. Nam cum ipse fateatur auctor uxori in rebus proper nuptias donatis competere ius pignoris, quidni eadem habeat actionem in rem, pata quasi Servianam? An si mihi actio in rem competit inde sequitur ut sin domi-nus? Idem dicendum ad l. 29. C. de jur. dot. ubi vindicatio dicitur uxor donationem proper nuptias. *Vindicationes enim Veteribus dictas esse actiones omnes in rem vel ex §. 15. Inst. de action. manifestum est.* Hein.

A junioribus Diuīs Principibū] Tempore Constantini hoc genus donationis ante nuptias adhuc inognitum erat: quippe qui hoc tantum introduxit ut donatio ante nuptias, quæ ante pura habebatur donatio, tacitam haberet conditionem si nuptiae sequentur, l. 15. C. de don. ant. nupt. Secutis autem nuptiis adhuc plenissimo jure quod donatum erat manebat coniugis qui accepisset; nec à possum solum verum etiam a sponsa Constantiniā ante nuptias donatio fiebat, l. 16. C. cod. At donatione de qua hic agitur à solo sposo fit, nec ita unquam ut sponsus aut uxori pleno ac perpetuo jure res donata adquiratur; aliquo non recte Justinus permisisset ut constante

matrimonio augeretur, quoniam tali augmento incidisset in donationem inter virum & uxorem. Intelligit igitur haud dubie Imperator Princes Constantino junioris, qui pro vetere ante nuptias donatione penitus novam hanc substituerunt, quae a solo sposo vel viro fit propter dotem & in donis securitatem, & qua non solum nuptiis non secutis nullius momenti est, sed nuptiis etiam secutis & postea distractis resoluti re donata ad virum rideant vel potius apud eum remanente: quia, ut modo probavimus, mulier per hanc donationem nec proprie nec vere domina constituitur. A quibus autem introducta aut quo tempore primum recepta sit incertum est. Illud patet, sub Theodosio juniori & Valentiniiano III, jam receperunt fuisse, l. 8. §. 4. de repud.

Primus Divus Justinus pater noster] Initio donationes ante nuptias post contractum matrimonium nec inchoari nec augeri poterant. Primus Justinus, quem hic patrem suum Justinianus appellat, ut & infra. §. pen. Inst. quoniam non est perm. fac. test. quoniam ab illo avunculo suo adoptatus fuit, permisit ut aucta postmodum dote tunc etiam augeri posset precedens ante nuptias donatione: l. 19. C. de don. ant. nupt. Justinianus autem etiam inchoari hujusmodi donationes post nuptias permisit, l. ult. C. ed. Ceterum hinc ita, ut si possit contraria nuptias fierent vel augerentur donis quantitate minime excedent, ne fraus fieret Senatusconsulto quo inter virum & uxorem donatio prohibetur.

Sed etiam constante matrimonio initium accipient] Hoc à Justiniano constitutum, d. 1. ult. in pr. ver. simplices. Adhuc donatione ante nuptias arbitria erat, quamvis dos data esset; poteratque aut nulla constituta, aut dote minor majorve etiam, si ante nuptias fieret; nec illa requirebatur aut in partibus lucri aut in quantitate que utrinque conferebatur qualitas. Tantum partia que inter virum & uxorem fierent de lucranda dote aut rebus proper nuptias donatis ad pactum qualitatem redigi coepérant. Sic enim à Leone constitutum era, ut quantum partem stipulata fuerit mulier sibi lucro cedere ex ante nuptias donatione post mortem mariti, tantam maritus ex dote sibi stipularet ab uxore, l. 9. C. de paff. conv. tam sup. dot. Cui Justinianus addiderat, si pacta lucrorum paria non esse contingere, ut major lucri pars ad minorem reduceretur, l. 10. d. tit. d. l. ult. ver. simplices, quae confirmant adhuc Nov. 22.

6. Tandem Justinianus Nov. 97. unde summa aut. qualitas C. de paff. conv. tam sup. statuit ut non partium solum qualitas esset verum etiam quantitatum, atque omnimodo & in pactis stipulationibusque & in ipsa etiam præstacione aut præmissione tam donis quam donationis ante nuptias qualitas servaretur; itaque dote vel donatione proper nuptias aucta vel denuntiata ad patrem quantitatē altera vel augeretur vel minueretur: ex quo amplius liberum non fuit donare vel non dare aut minus donec daretur. Ceterum hanc constitutionem cum sua exæquatione & donandi necessitate jam pridem repudiavit publica consuetudo. Ut notare Accur. d. aut. qualitas Bald. Salic. in summa d. 1. Schneid. bīc n. 4. Gail. 1. obs. 36. n. 10. Quin etiam Cujac. 5. obit. 4. refert donationes proper nuptias penitus ex usu subtulas esse. Vinn. Donationum, quæ inter virum & uxorem nuptiarum causa intercedunt, longe alia apud nos est ratio, ac inter Romanos fuit: quod ut plenus intelligatur, quæ de hisce donationibus nostro jure statuta sunt, paucis expemimus. Triâ harum donationum genera jure nostro probantur: Dos, Arrha, & sponsalia Largitas. De dote non est hic dicendum locus. Arrhas non cas dicimus quæ apud Ronanis in usu erant, quorum jure arrhas erant firmamentum sponsionis; sed arrharum nomine intelligimus donationem quandam ab sposo in sponsam collata in remunerationem donis, vel virginitatem, vel nobilitatem ejus, quam lucrat uxori solito matrimonio. Hoc autem dote incrementum, quod arrhas appellamus, excedere non potest decimam bonorum mariti partem, leg. 1. tit. 2. lib. 3. Fori legg. cui legi renuntiata vir non potest, l. 50. Taur. Postremo sponsitalia largitas est vetus illa inter sponsos donatione, cuius hic meminit Justinianus, & late de ea Vinnius agit initio commentarii. Differunt tamen (1) quod cum jure veteri solum inter sponsos & sponsam de futuro hujusmodi donatione fieri posset; ex leg. 52. Taur. etiam inter sponsos de praesenti hac donatione valer. (2) differunt quod hodie hac sponsitalia largitas excedere non potest octavam dote partem. Illud summopere advertendum est, non posse uxorem simul arrhas & sponsitalia largitatem lucrari, sed optionem habere ut ex his alterum 20. dierum spacio eligat; quod si electionem intra id tempus omisit, optio devolvitur ad heredes mariti, d. l. 52. Et hæc sunt principia quæ de donationibus inter virum & uxorem jure nostro

statuta invenimus; infiniti enim operis esset omnina recensere. Adi. Gom. ad ll. 50. & seq. Taur. & Interp. nostros passim ad dd. ll. ADDIT.

Sed propter nuptias vocentur] Justinianus donationem ante nuptias appellari voluit donationem proper nuptias: quoniam & augerentiam & fieri etiam post nuptias permisum sit, l. ult. C. de don. ant. nupt. quod non est magnum momentum, & verus nomen Rubrica Codicis retinuit. Rectius appellaretur donatione proper dote, quod respondet vocabulo quo Graeci vocantur, quibus dicitur ἀναρρίζειν. Ceteroquin & dos proper nuptias donatione est, d. l. ult.

TEXTUS.

De jure accrescendi.

4. Erat olim & alias modus civilis acquisitionis per jus accrescendi quod est tale: si communem servum habens aliquis cum Tilio, solus libertatem ei imponit vel vindictâ vel testamento, eo cari pars ejus amitterebat & socio accrescebat. Sed cum pessimum fuerit exemplo, & liberate servum defraudari, & ex eo humanioribus quidem dominis dannum inferri severioribus autem dominis lucrum accedere: hoc quasi inuidia plenum, pio remedio per nostram constitutionem mederi necessarium duximus. Et invenimus viam per quam manus-miror & socius ejus & qui libertatem acciperit nostro beneficio fraudatur, libertate cuius effida procedente (cuius favore antiquæ legum latentes multa etiam contra communem regulari status manifestum est), & eo qui eam libertatem imponit sua liberalitatibz stabilitate gaudent, & socio indemni conservato, premium que servi secundum partem dominii, quod nos defensionis, accipiente.

L. 3. tit. 5. Part. 5.

COMMENTARIUS.

A lius modus civilis acquisitionis] Vel hinc apparet superiores adquirendi modos inter acquisitions civiles à Justiniano numerati. Subiecti autem hic pro conclusione alium modum acquisitionis modum sed antiquatum, & quem ipse jam ante abrogaverat, quo scilicet pars unius domini communem servum manuuntendi socio quebrabat jure accrescendi. Quod jus donationi valde affine erat,

quoniam & ipsum causa erat mere lucrativa, & quia dominum istius partis circa traditio-nem transibat ad socium, omnino hic modus pertinebat ad ius civile; estque causus quidam quo ius accrescendi locum habebat extra cau-sam ultimarum voluntatum. Vinn. Sed sup-petere plures, veluti in usufructu, tit. ff. de usufr. accr. & in socio liberalitatis Imperialis, l. i. C. si lib. imp. soci. Hein.

Vindictâ vel testamento] Meminit dumtaxat manusmissi vindictâ aut testamento; quia alio modo, puta per epistolam aut inter amicos, manusmissus huc non pertinebat. Sic enim ius erat, ut quibus modis servum proprium manu-untiens civem Romanum faciebat; iisdem modis communem manuuntiens partem suam amitteret eaque accresceret socio; quibus autem modis proprium manuuntiens Latinum faciebat, ut iis modis communem manuuntiens nihil ageret, id est, neque Latinum faceret neque partem suam amitteret. Ulpian. tit. 1. de libert. §. 18. Paul. 4. sent. 12. in pr. Vinn. Immo ex Ulpiani loco patet circa manusmissos per episolas aut inter amicos dissensisse Veteres; & non omnes sed plerosque tamen existimasse manusmittentem nihil egisse. Cui sententia & Paulus favet. Hein.

Eo cari pars amitterebatur] Nam cum ea à domino manusmissore abiret, nec tam aut libertas communis servo ab uno è dominio in præjudicium socii sui dari posset, aut quisquam pro parte servus pro parte liber esse, quoniam status hominis individuus est: ne-cessario eveniebat ut pars manusmissoris, quippe quo nullius esse non poterat, accresceret accederetque socio non absimili ratione qua placet usufructum in jure cessum extraneo extinguiri & redire ad proprietatem: quod explicatum §. pen. sup. tit. Inst. de usfr.

Per nostram constitutionem mederi] L. 1. C. de comm. serv. man. ubi quod in solis militibus ante obtinebat jus communis facit; san-cique generaliter ut servus communis ab uno ex dominis manusmissus liber omnino fiat si manusmissor alteri domino pretium sua partis persolvere paratus sit. Neque inter modos manusmittendi hic distingendum, cum quavis manusmissio nunc civem Romanum faciat, §. 3. Inst. sup. de libert. & generaliter loquatur Imp. d. l. i. §. 1.

Contra communem regulari] Jure communis ne-mo rem suam vendere alio modo alienare cogitatur, l. 11. C. de contr. emt. l. 16. C. de juri del. Ab hoc jure in caso proposito rece-deundum puravit Justinianus proper favorem

liberatis ; neque hoc ut novum carpendum esse , cum etiam Veteres juris conditores multa pro libertate contra rationem juris constituisse notum sit , l. 24. §. 10. de fideic. libert. Plures causas quibus quis rem suam vendere cogitur notavimus ad §. ult. Inst. sup. de bis qui sui vel al. jur.

Quod nos definitivus] Ne de pretio partis

domini non manumissoris contentio esset , Iustinianus servorum preia pro xatae arce articulo cuiusque quod exerceret certò defuivit ; crescunque à decem solidis usque ad septuaginta , d. i. t. §. 5. C. de com. serv. man. quotam nonnulli non satis prudent factum existimat , definitionemque pretii in singulis causis arbitrio magistratus potius permitteandam fuisse ,

T I T U L U S VIII.

QUIBUS ALIENARE LICET VEL NON LICET.

Continuatio atque argumentum tituli.

Expliati haec tenus sunt plerique modi quibus dominium rerum singularium nanciscinur tum jure genitum tum jure civili . In his præcipuis & modus maxime naturalis est cum dominus rem suam ita alteri tradit ut eam velit fieri accipientis , §. 40. Inst. sup. de rer. div. Ceterum cum hoc non semper procedat propterea quod non omnes qui domini sunt , jus alienandi rem suam vel etiam administrandi habeant ; deinde quia quandoque etiam contingit , ut si dominus non est dominum in accipientem transferat , ex quo alienandi potestatem à lege accepit ; utrumque hoc Justinianus exemplis sibi declarandum putavit proprie titulo , quem idcirco etiam statim superioribus subiicit . In princ. & §. ult. profert exempla eorum qui cum domini sint jus tamen alienandi non habent ; in §. 1. exemplum contrarium .

T E X T U S .

Summa tituli. De marito , qui licet fundi dotalis dominus sit , tamen alienare nequit.

Accidit aliquando ut qui dominus rei sit alienare non possit ; & contraria qui dominus non sit alienanda rei potestat habeat . Nam dotalis praedium maritus invita muliere per legem Julianam prohibetur alienare , quamvis ipsius sit dotalis causa ei datum . Quod non legem Julianam corrigentes in meliorem statim deduximus . Cum enim lex in solis tantummodo rebus locum habeat que Italica fuerant ; & alienatione inhibebat quae invita muliere febant , hypothecas autem earum rerum eriam volentes ea : utrique remedium imposuimus , ut etiam in eas res quae

*D*otalis praedium maritus prohibetur alienare] Primum exemplum quo ostenditur cum qui dominus est aliquando alienare non posse , propositum judicio dianocito syllogismi tertie figura partibus omnibus explicati . Ex vero partium metathesis , qua sublata apparet syllogismus integer in Felapton : *Maritus praedium dotalis alienare non potest . Maritus est dominus prædii dotalis . Ergo quidam rei dominus eam alienare non potest .*

1. *Ait prædictum . Ergo rei mobilis alienatio marito prohibita non est ; quod etiam probant textus in l. 3. §. 2. ff. de ruit. & legit. l. 3. C. de jur. dot. ult. C. de serv. pign. dat. man. aut. iure à me§. 1. Cad Sen. Vell. utique tamen hoc ita si ma-*

QUIBUS ALIENARE LICET VEL NON LICET.

maritus solvendo est , l. 1. C. d. tit. de serv. pign. &c. nam aliqui in fraudem uxoris id facere censemur : quippe cui dos deberi incipit ex quo constat matris facultates ad exactiōnem doris non sufficiere , etiamensi matrimonium necdum solutum sit , l. 24. sol. matr. l. 21. de manu. l. 29. C. de jur. dot. Pradium autem accipere debemus inastimatum . Nam quæ res estimato in dotem dantur , eas omnes sive mobiles sint sive immobiles libere à matre alienari posse , vel ex eo pater quod soluto matrimonio non res ipse sed preiūnum sive earum estimatio in restituitionem veniat judicio venditi , l. 10. §. 4. ff. de jur. dot. l. 5. l. 10. C. cod. utique si estimatio facta sit venditionis causa , secus autem si facta sit tantum intercinctio , id est taxationis causa , ut constet quanti res sit ut in l. 69. §. 7. de jur. dot. l. 50. ff. sol. marim. l. 20. C. de jur. dot. Extrah vero proculdubio Wesenbeicus contendens maritum non alias res mobiles alienare posse quam quæ servando servari nequeunt , arg. l. 22. C. de adm. rut. longe enim plus juris maritus habet quam tutor & utilis collectio est ex l. 42. de jur. dot. rerum que pondere numero mensura constant maritus liberam alienationem habet : ergo ceterarum rerum mobilium non habet . Atque hoc tantum Jurisconsultus ibi docere voluit , quantitatem in dotem dari eodem jure & obligatione qualiter in mutuo .

Per legem Julianam] Quia vulgo appellatur Julianus de fundo dotali , l. 1. & 4. de fund. dot. Talius hanc legem Augustus est enim ea ipsa quæ de adulteris & de pudicitia dicuntur ut constat ab Paulo 2. sent. 21. atque ex inscriptione multorum capitum sub d. tit. de fund. dot. Quippe lex illa inter alia hoc etiam caput de fundo dotali habuit , conceptum in hac verba : Fundum Italicum dotalum maritus invita uxore non alienato ; neve consentiente ea obligato , l. un. §. 15. C. de rei ux. & a. Adi Brisson lib. ring. ad leg. Jul. de adult. ubi huius legis capitula , quæ quidem in libris nostris continentur , accurate colligit & exposuit . Causa prohibitionis est favor dotalium , quæ mulieribus salvas esse etiam publice expedire creditur , quæ facilis iterum virum inventant , l. 2. de jur. dot. Ac tametsi soluto matrimonio maritus heredesve ejus dotem restituere tenentur ; præstat tamen mulierem rem habere salvam quam in personam agere , per l. 25. de reg. jur. l. 5. de rup. rut. Ceterum non de rebus dotalibus omnibus lex cavit , sed de prædiis dumtaxat ; utpote quorum alienatio